

Occupy Wall Street - En bevægelse og dens intellekt(uelle)

AF BJARKE SKÆRLUND RISAGER

SLAGMARK #73

SIDER: 193-214

Den 17. september 2011 demonstrerede omkring 1.000 mennesker i New Yorks gader.¹ De protesterede mod økonomisk ulighed i det amerikanske samfund, mod sammenblandingen af Wall Streets økonomiske interesser og Washingtons politik og mod det repræsentative demokratis begrænsninger. I forlængelse af demonstrationen besatte en gruppe aktivister Zuccotti Park tæt på Wall Street. De var inspirerede af besættelserne af offentlige pladser i Kairo, Madrid, Athen og andre steder tidligere i 2011. Protestlejren blev starten på Occupy Wall Street (OWS), en af de mest spektakulære sociale bevægelser i efterkrigstidens USA. Bevægelsen spredte sig hurtigt over resten af USA (og verden) med stor opbakning fra den amerikanske befolkning. I november og december ryddede politiet protestlejren i Zuccotti Park og flere andre steder. På trods af forsøg på at holde Occupy-bevægelsen i live efter dette, har bevægelsen aldrig genfundet dens oprindelige momentum.

Intellektuelle og intellektualitet var på forskellige måder en væsentlig del af Occupy-bevægelsen. Bevægelsen blev formet af en række intellektuelle ideer, både hvad angik de politiske spørgsmål, den adresserede, og de taktikker, den betjente sig af. Omvendt påvirkede Occupy det intellektuelle og politiske klima; bevægelsen blev noget, alle med interesse i den offentlige debat (og det offentlige rum!) måtte forholde sig til. Endelig kan man sige, at Occupy-bevægelsen med dens eksperimenter med alternative sociale og demokratiske strukturer var en øvelse i en slags organisk, kollektiv intelligens, der forsøgte at lede det amerikanske samfund i en

mere demokratisk og lige retning. Denne artikel vil diskutere disse intellektuelle elementer og samtidig tjene som en generel introduktion til Occupy-bevægelsen.

Artiklen vil primært behandle Occupy-bevægelsen som et amerikansk fænomen med særligt fokus på protestlejren i New York, ligesom de inddragede intellektuelle primært vil være amerikanske. Denne afgrænsning sker nødvendigvis på bekostning af et mere fuldstændigt billede af bevægelsen og er i et vist omfang kunstig, idet både intellektuelle og sociale bevægelser ofte overskrider vores sædvanlige opdelinger og afgrænsninger, herunder de geografiske. I min optik var Occupy-bevægelsen dog først og fremmest en amerikansk bevægelse. Det var i USA, at *Occupy*-bevægelsen opstod, og det var her, den var størst. Af disse grunde tog bevægelsen derfor i et vist omfang form efter en amerikansk erfaring. Det var for det første en erfaring af økonomisk ulighed og demokratisk underskud, der formentlig var intensiveret af erfaringen af, at præsident Obama ikke havde levet op til det 'håb', han havde sat mange i vente (jf. hans valgkamp i 2008), og som de derfor havde investeret politisk og følelsesmæssig energi i. For det andet var der mange af Occupy-bevægelsens taktikker og praksisser, der trak på erfaringer fra efterkrigstidens amerikanske aktivisme. Dette vil blive uddybet nedenfor. Samtidig er det dog klart, at erfaringen af eksempelvis økonomisk ulighed på ingen måde var unik for amerikanske borgere – der var netop en fælles kerne i denne erfaring, der overskred landegrænser, og som derfor gav Occupy-bevægelsen mulighed for at gøre det samme. Men det er en væsentlig pointe, at man i studiet af transnational aktivisme bør have blik for, hvordan det transnationale og det fælles oftest er rodfæstet i den nationale kontekst (Tarrow, 2005).

Når artiklen tager udgangspunkt i Occupy Wall Street, skyldes det parallelt til det amerikanske fokus, at protestlejren i New York netop var det inspirerende udgangspunkt for den landsdækkende bevægelse, at den udgjorde den største Occupy-lejr, og at det var den lejr, der i højeste grad indskrev sig i den offentlige, intellektuelle debat – af samme grund er det også OWS, der har kastet mest kildemateriale af sig i form af førstehåndsberetninger, debatindlæg i dagspressen m.m. Man kan selvfølgelig ikke antage, at OWS på alle områder har været repræsentativ for den brede Occupy-bevægelse, der autonomt bredte sig uden centralt lederskab eller fælles program, eller at andre Occupy-lejre bare har været mindre versioner af protestlejren i New York. Occupy Oakland benyttede sig eksempelvis af mere militante og konfrontative taktikker, som da bevægelsen blokerede byens havn, mens protestlejren i Albuquerque med mottoet '(un)Occupy' satte fokus på slaveri, kolonisering,

imperialisme og racisme. Når det er sagt, er mit fokus i det følgende imidlertid på de af Occupy-bevægelsens dynamikker og strukturer, der kan siges at være generelle og udbredte til størstedelen af bevægelsen. I det følgende vil jeg med 'Occupy' referere til bevægelsen bredt forstået og oftest med eksempler fra OWS. I det omfang jeg inddrager eksempler fra andre fraktioner af bevægelsen, vil det være for at illustrere generelle pointer.

BEGYNDELSE OG INTELLEKTUELT OPHAV

Tiden forud for OWS var præget af en række mobiliseringer og begivenheder i New York. Allerede i 2010 efterspurgte journalisten David DeGraw en '99 procent-bevægelse' på sin hjemmeside. Den 12. maj 2011 havde en række venstrefløjsgrupper, der kaldte sig New Yorkers Against Budget Cuts (NYABC) arrangeret en demonstration med flere tusinde deltagere. Der var ingen budgetkrise kun en ulighedskrise, lød det i gruppens erklæring. Den 14. juni arrangerede DeGraw sammen med gruppen A99 en protestaktion i Zuccotti Park, hvor en mindre gruppe mennesker mødte op med telte. De krævede bl.a. et opgør med lyssky lobbyvirksomhed og finansiering af valgkampe og en opsplitning af banker, der er 'for store til at gå ned'. Sammen med en gruppe kaldet Picture the Homeless arrangerede NYABC tilfældigvis samme dag teltlejren Bloombergville ved byens rådhus i protest mod borgmester Michael Bloombergs nedskæringer. Lejren afholdt daglige stormøder, den såkaldte *General-forsamling* (Gitlin, 2012, s. 13-16). Sammen synes disse mobiliseringer at have skabt et aktivistisk momentum, der udgjorde en væsentlig faktor for OWS' fremkomst, form og tilslutning.

Den 13. juli 2011 udsendte det canadiske magasin *Adbusters* (2011) en nyheds-mail med titlen #OCCUPYWALLSTREET. Anti-forbruger-magasinet opfordrede modtagerne til at besætte Wall Street med telte, køkkener, fredelige barrikader og ét enkelt krav. Den 17. september var det New Yorks tur til at opleve et '*Tahrir moment*'. Magasinets eget bud på et krav var "en præsidentkommission, der har til opgave at sætte en stopper for pengenes indflydelse på dem, der repræsenterer os i Washington." *Adbusters*, der drives af tidligere reklamefolk, solgte ideen effektivt: Diagnosen var sammenblandingen af penge og politik og inspirationen kom fra Tahrir-pladsen i Kairo; titlen identificerede i al sin enkelthed både modstander og taktik og gav med hashtagget initiativet et liv på de sociale medier.

Anarkisten og antropologen David Graeber krediteres ofte som en af de intellektuelle arkitekter bag Occupy. De første organisatoriske skridt blev taget under et politisk møde i New York den 2. august 2011, hvor Graeber sammen med en række ligesindede etablerede de første arbejdsgrupper og en mailliste. De var ikke videre begejstret for *Adbusters'* forslag om en præsidentkommission: "At udpege en komite [sic] er det, politikere normalt gør, når de *ikke* ønsker at skride til egentlig handling" (Graeber, 2013, s. 37). I stedet for at komme op med et enkelt krav var gruppen mere interesseret i at skabe "et forum, hvor det overvejende flertal af amerikanere, der blev holdt uden for den politiske debat, kunne udvikle deres egne ideer og visioner" (Graeber, 2013, s. 38). Fokus var på demokratisk proces frem for politiske krav rettet mod staten. I 2013 fik Graeber en plads på *Foreign Policys* (2013) liste over de førende globale tænkere for at have vist os, hvad anarkismen kan tilbyde verden. Hvor det er svært at afgøre, hvor stor en rolle Graeber som person spillede for OWS, er der ingen tvivl om, at den anarkistiske ide om at fokusere på proces frem for krav kom til at kendetegne Occupy.

I maj 2011 kom der igen fokus på opdelingen mellem de 99 procent og den 1 procent, da nobelprismodtager i økonomi Joseph E. Stiglitz (2011) skrev artiklen "Of the 1%, by the 1%, for the 1%". I artiklen, der også fik Stiglitz på *Foreign Policys* liste over førende tænkere (Pavgi, 2011), beskrev han, hvordan uligheden i USA er vokset gennem de seneste årtier således, at den rigeste 1 procent i USA indkasserer næsten 25 procent af al indkomst og sidder på 40 procent af landets rigdomme. For Stiglitz var der et demokratisk problem i dette:

Stort set alle USA's senatorer og de fleste medlemmer af Repræsentanternes Hus er en del af den øverste 1 procent, når de tiltræder deres poster. De beholder deres poster ved hjælp af penge fra den øverste 1 procent, og de ved, at hvis de tjener den øverste 1 procent godt, vil de blive belønnet af den øverste 1 procent, når de forlader deres poster. (Stiglitz, 2011)

Graeber og de andre aktivister greb ideen om de 99 versus den 1 procent og gjorde den til OWS' slogan: 'Vi er de 99 procent'. Wall Street repræsenterede den ene procent; OWS skulle repræsentere alle andre (Graeber, 2013, s. 38-41).

Man kan mene, at der var en modstrid mellem at hævde at repræsentere langt størstedelen af den amerikanske befolkning samtidig med, at selve den repræsentative demokratiske model var centrum for bevægelsens kritik. 'De 99 procent' var

dog mere en retorisk figur, der i sin enkelthed på én gang samlede befolkningen og identificerede dets modstandere, end det var en empirisk beskrivelse. Som aktivisten og skribenten Anindya Bhattacharyya (2011) bemærkede: “[S]loganet er i mindre grad en beskrivelse af en række forhold og i højere grad forskriften for en handlingskurs.” Et lignende ræsonnement gives af to besættere fra Occupy Londons lejr foran Skt. Pauls Katedral: “2.000 mennesker ved Skt. Pauls udgør [...] ikke 99% – og vi er ikke så naive, at vi tror, at demokratiets fremtidige sundhed afhænger af, at alle sætter et telt op i deres lokale Occupy-lejr. Men vi giver et eksempel på, hvordan de 99% kunne bevæge sig fremad” (Colvin & Wargalla, 2011). Både sloganet og bevægelsen selv kunne siges at foreskrive en handlingskurs. Det var centralt for bevægelsen at vise omverdenen, hvordan den kunne bevæge sig i en mere demokratisk retning.

I forlængelse heraf kan vi inddrage den italienske marxist Antonio Gramscis (1991, s. 228-49) begreb om *organiske intellektuelle*. Gramsci sondrede mellem organiske intellektuelle og traditionelle intellektuelle. Sidstnævnte svarer til vores hverdagsforståelse af ordet: Det er de veltalende filosoffer, forskere, kunstnere, journalister osv., der angiveligt analyserer historien og samfundet fra oven. De organiske intellektuelle vokser derimod naturlig ud af en given samfundsgruppe, nedefra og op, og giver denne gruppe ensartethed og bevidsthed. De organiske intellektuelle er praktikere, der bygger op, organiserer og leder.

Begrebet organiske intellektuelle har været brugt i forskningen i sociale bevægelser til at beskrive ledere *inden for* sociale bevægelser (fx Humphrys, 2014), men vi kan også betragte Occupy som en samling af organiske intellektuelle. Bevægelsen voksede ud af den amerikanske befolkning, som en ventil for en bredt funderet politisk og økonomisk utilfredshed. Som jeg vil gå i detaljer med i det følgende, forsøgte bevægelsen at opbygge et praktisk alternativ til den bestående samfundsorden. I bevægelsens alternative praksis lå et organiserende og ledende ideal, en handlingskurs, der skulle forene den amerikanske befolkning og lede den fremad.

HORISONTALISTISKE IDEER

Hvor intellektuelle som Stiglitz og Graeber bidrog med en række ideer til OWS, spillede andre intellektuelle og deres ideer en mere subtil rolle i bevægelsen. Journalisten Paul Mason (2013, s. 84) beskriver, hvordan visse intellektuelle har formet

måden, mange unge aktivister i dag anskuer samfundet på – hvad enten de har læst disse intellektuelle eller ej: “De hardcore aktivister har læst deres Chomsky, Guy Debord, Hardt-Negri og Gene Sharp og forstået principperne; men vigtigere er det, at deres ideer er blevet ‘common sense’ for en meget bredere gruppe mennesker, der aldrig har læst noget af det.”

Hvad er det for ideer, der her er tale om? Skal vi blive ved de amerikanske og holde det ultrakort, har Noam Chomsky, den vel mest prominente venstreintellektuelle i USA, i årtier revset de amerikanske magteliter; litteraten Michael Hardt (og hans italienske samarbejdspartner Antonio Negri) har med filosofien om massens, eller *multitudens*, revolutionære karakter ydet teoretisk støtte til de seneste års horisontale og spontane aktivisme i den såkaldte Bevægelse for en Anden Globalisering; politologen Gene Sharp har med sin videreudvikling af Mahatma Ghandis teori om ikke-voldelig aktivisme inspireret en række folkelige opstande og bevægelser. Alle disse ideer var en del af Occupy-bevægelsen og dens praksis. Mason påpeger desuden, at den nye generation af aktivister har en mere fuldendt forståelse af magt. Som han populært formulerer det, bundet denne forståelse i, at de franske filosoffer Michel Foucault og Gilles Deleuze er blevet mainstream og centrale forfattere på universiteternes pensumlister (Mason, 2013, s. 85). For Foucault er magt noget, der kendetegner den sociale relation som sådan, og ikke blot kommandoer og tvang, som traditionelle magtteorier lærte os. Med den forståelse i bagagen er aktivisterne kritiske over for den ‘gamle venstrefløjs’ traditionelle magtkritik rettet mod kapitalen og staten og over for denne venstrefløjs egne ideologier og hierarkiske partiapparater. Magten findes overalt, og revolutionen er for disse aktivister derfor ikke (kun) en omstyrtning af paladset, men en ændring af hverdagspraksis. “De ser de forskellige ‘revolutioner’ i deres personlige liv som centralt for den forandring, de forsøger at skabe”, skriver Mason (2013, s. 84). I Occupy hørte man da også ofte Ghandis motto om at ‘være den forandring, du ønsker at se i verden’. Hvor bevægelsen ikke havde tiltro til statens evne og vilje til at indfri eventuelle krav, så den sig selv som et svar på samfundets problemer. Bevægelsens praksis var ikke primær instrumentel, men derimod et mål i sig selv. Teltejren i Zuccotti Park på Manhattan udgjorde et alternativt mikrosamfund, der udlevede sine egne sociale og politiske idealer frem for blot at handle instrumentelt. Ideen var, at dette skulle inspirere omverdenen til forandring. OWS var således, hvad den amerikanske politolog Carl Boggs (1977, s. 100) kaldte *præfigurativ*: “[I]nkarnationen, i en bevægelses løbende

politiske praksis, af de former for sociale relationer, beslutningstagninger, kulturer og menneskelig erfaringer, som er det ultimative mål.” Boggs pointe var, at den gamle venstrefløj omvendt med sine strategier reproducerede det kapitalistiske samfunds hierarki, centralisme og arbejdsdeling (Boggs, 1977, s. 99).

Occupy var en præfigurativ bevægelse, der gjorde politik til en dagligdagspraksis for aktivisterne. Bevægelsen bestod af protestlejligheder, som samfundsforskerne Anna Feigenbaum, Fabian Frenzel og Patrick McCurdy (2013, s. 12) definerer som *“en sted-baseret strategi for social bevægelse, der både indebærer vedvarende protest-handlinger og handlinger, der reproducerer det sociale, hvilket er nødvendigt for at opretholde dagligdagen.”* Denne strategi kan ifølge forfatterne brydes op i fire sæt af infrastrukturer: gen-skabende (*re-creative*) infrastrukturer, infrastrukturer for medier og kommunikation, infrastrukturer for protestaktioner og infrastrukturer for ledelse.

I Zuccotti Park blev dagligdagen reproduceret, men også gen-skabt, af et sæt af infrastrukturer, der dels bestod af en fysisk opdeling af lejren og dels af en arbejdsdeling af aktivisterne i en række arbejdsgrupper. ’Liberty Plaza’, som besætterne gendøbte parken efter dens tidligere navn, blev organiseret som et mikrosamfund med alle de nødvendige faciliteter: Udover de centrale områder for teltslagning og forsamling indrettede aktivisterne pladsen med bl.a. sanitære faciliteter, mediecenter, retshjælp, køkken, internetcafe og velkomstbod. Til disse faciliteter var der tilknyttet forskellige arbejdsgrupper, bl.a. lavede et køkkenhold mad til de mange aktivister, mens et hold bibliotekarer organiserede de mange bøger, der blev doneret til bevægelsens eget ’Folkets Bibliotek’; endnu en arbejdsgruppe stod for den retshjælp, som mange aktivister fik brug for i forbindelse med anholdelser (Writers for the 99%, 2011, s. 61-96).

Men livet på Liberty Plaza handlede ikke blot om at opretholde og reproducere dagligdagen, men også om at gen-skabe den, dvs. skabe den på en ny måde. Derved blev det en politiseret og revolutioneret dagligdag for besætterne. “Mere end blot at være baggrund for eller et supplement til aktioner, er de mennesker, genstande og operationer, der kræves for at holde en lejr kørende, essentielle for lejrens politiske liv. Gen-skabende handlinger er politiske handlinger i deres egen ret [...]”, skriver Feigenbaum, Frenzel og McCurdy (2013, s. 58). Det gen-skabende og politiske aspekt kan siges at ligge i de nye sociale relationer, der opretholdt dagligdagen i lejren. Det sociale fik en politisk karakter i kraft af dets løsrivelse fra lønarbejde

og forbrug til fordel for en organisering baseret på frivillighed og medbestemmelse, samarbejde og kollektive mål. Som det blev formuleret af en kvinde, der reflekterede over, hvordan hun kunne hjælpe til på Liberty Plaza: "Jeg er bibliotekar. Jeg kan organisere bøger. På det her tidspunkt er det en revolutionær handling at organisere bøger" (Writers for the 99%, 2011, s. 73).

Liberty Plasas mediecenter udgjorde således kernen i bevægelsens infrastruktur for medier og kommunikation. OWS' egen medieproduktion var et væsentlig aspekt af bevægelsen og desuden væsentligt ift. det intellektuelle klima, bevægelsen hurtigt blev centrum for og forsøgte at påvirke. Udover at kommunikere til (potentielle) tilhængere og allierede andre steder i landet og verden, forsøgte bevægelsen samtidig at skabe et image i den brede offentlighed, eller rettere et korrektiv til det negative billede, de amerikanske mainstream-medier tegnede af den. OWS nedsatte en arbejdsgruppe bestående af velinformerede og velformulerede personer, der gav interviews til journalister; andre stod for at præsentere bevægelsen online (Writers for the 99%, 2011, s. 80-84, 167-74). OWS' mediestrategi gik ikke kun ud på at påvirke de etablerede medier, men også på selv at skabe alternative, uafhængige medier. En gruppe lavede for eksempel avisen med den parafraserede titel *The Occupied Wall Street Journal* (2011-12), der forsøgte at dække OWS og dens temaer på bevægelsens egne præmisser. En anden gruppe lavede magasinet *Tidal* (2011-13), hvor bevægelsens teoretiske og strategiske spørgsmål blev taget under intellektuel behandling. Det var et forsøg på at besætte medieverdenen så at sige.

Endelig var OWS som protestlejligheds tredje hhv. fjerde sæt af infrastrukturer også kendetegnet ved protestaktioner og ledelse. En protestlejlighed er et sted, hvor protestaktioner, såsom demonstrationer, planlægges og finder sted, men "protestlejligheder kan også være protestaktioner i sig selv" (Feigenbaum et al., 2013, s. 53). Det var primært som en protestaktion i sig selv, at Occupy udmærkede sig, og ledelsen af bevægelsen lod sig derfor heller ikke adskille fra bevægelsen som en protestaktion. Occupy forsøgte at skabe et alternativ, først og fremmest til det repræsentative demokrati, som i aktivisternes øjne havde spillet fallit, men også til venstrefløjens traditionelle partier og organisationers hierarkier og topstyring. Imod samfundets og venstrefløjens vertikale strukturer, var Occupys 'ideologi' *horisontalisme*. Bevægelsen havde en flad struktur, den var (på papiret) lederløs og uden hierarkier. Alle skulle kunne inkluderes og deltage på lige vilkår. De horisontale praksisser var i spil i alle Occupys arbejdsgrupper, men mest formaliserede på den daglige *Gene-*

ralforsamling – stormødet, der i lang tid var bevægelsens største og eneste beslutningsorgan. På Generalforsamlingen var den vigtigste ide, at alle beslutninger blev truffet ved (modificeret) konsensus med en forudgående debat, der gav alle lige og reel mulighed for indflydelse. Generalforsamlingen havde ingen formelle ledere, men såkaldte facilitatorer, typisk aktivister med erfaring fra lignende begivenheder, der sikrede et så gnidningsfrit forløb som muligt. Generalforsamlingen var en direkte demokratisk praksis, hvor alle deltagerne kunne give deres input og 'blokere' forslag, de mente, forbrød sig mod bevægelsens grundlæggende principper. Etniske minoriteter, kvinder og andre, der normalvis blev holdt ude af samfundets debat- og beslutningsfora eller var underrepræsenterede i disse, blev prioriterede med et særligt køsystem, en såkaldt '*progressive stack*', der lod dem tale før andre (Gitlin, 2012, s. 93). Gennem et sindrigt system af håndtegn erklærede deltagerne på Generalforsamlingen lydlost deres holdning til, hvad der blev sagt. For at omgå politiets forbud mod megafoner og højtaleranlæg benyttede Generalforsamlingen sig af den 'Menneskelige Mikrofon': Talerens sætninger blev gentaget, først af dem, der sad tættest på vedkommende, så af gruppen, der sad lidt længere væk, osv. Dette forsatte, indtil alle deltagere havde hørt (og gentaget), hvad der blev sagt. Håndtegnene og 'mikrofonen' var primært praktiske foranstaltninger, men fik alligevel en politisk betydning: Fraværet af verbale udråb udtrykte en vis respekt for anderledes tænkende, mens alles gentagelse af talerens ord gav en følelse af at blive hørt, havde en aktiverende effekt og skabte empati og solidaritet (Gitlin, 2012, s. 77-78).

Occupy opfandt ikke horisontalismen og det direkte deltagelses- og konsensusdemokrati. Ideerne har spillet en central rolle i den aktivistiske verden siden fremkomsten af den 'nye venstrefløj' i 1960'erne. Students for a Democratic Society (SDS), advokerede med deres *Port Huron Statement* (1962) for deltagelsesdemokrati i det amerikanske samfund. Deltagelsen var ikke blot et middel, men et mål i sig selv; 'frihed er et endeløst møde', lød deres motto (Gitlin, 2012, s. 77-91). Konsensuspraksissen har sine rødder i kvækerismen, men blev fra 1960'erne og frem brugt af feministiske grupper og Borgerrettighedsbevægelsens studentergren, Student Nonviolent Coordinating Committee (SNCC) (Graeber, 2013, s. 194-95; Graeber, 2009, s. 228-37). Fra begyndelsen af 1990'erne og frem blev konsensus benyttet i Mexicos Zapatist-bevægelse og i de protestaktioner, der fulgte finanskrisen i Argentina i 2001 – det er herfra begrebet horisontalisme (*horizontalidad*) stammer (Sitrin, 2012). I 2000'erne blev principperne ligeledes taget op i de Sociale Fora, der

opstod som et modstykke til den politiske og økonomiske elites topmøder. Den menneskelige mikrofon var heller ikke ny, men blev brugt under 1980'ernes protester mod atomkraft og igen under WTO-protesterne i Seattle i 1999. Håndsignalerne blev brugt ved det genoplivede SDS' konvent i 2007 (Gitlin, 2012, s. 77-91). Occupy trak altså på en række aktivistiske ideer og praksisser, der havde en lang tradition bag sig.

Horisontalismen var et centralt element i Occupys selvforståelse og centralt for bevægelsens præfigurative karakter; det var denne inkluderende demokratiske proces, den ønskede at udbrede til omverdenen. Dette er tydeligt i Generalforsamlingens "Erklæring om besættelse af New York City", der afsluttes med en appel til alle verdensborgere om at "skabe en proces, der har til formål at håndtere de problemer, vi står over for, og generere løsninger, der er tilgængelige for alle" (New York City General Assembly, 2012, s. 63).

KOLLEKTIV INTELLIGENS OG KOLLEKTIV NARCISSISME

OWS forsøgte at skabe et præfigurativt mikrosamfund, der skulle tjene som eksempel for det omkringliggende amerikanske samfund. I de forskellige arbejdsgrupper oplevede besættterne, hvordan de i fællesskab kunne gen-skabe deres dagligdag nedfra. Generalforsamlingen var ligeledes en øvelse i deltagelse, inklusion og fællesskab som et horisontalt alternativ til det bestående samfunds hierarkier. Bevægelsen forsøgte at skabe en alternativ social og demokratisk praksis, og dermed var det også en alternativ måde at tænke på, en alternativ intellektualitet.

Occupy var på den måde en øvelse i, hvad samfundsforskerne Philip Brown og Hugh Lauder (2001) kalder *kollektiv intelligens*. Intelligens i sig selv forstår de bredt som "at være i stand til at forestille sig og vurdere alternative fremtider. Til det kommer en evne til at gå hinsides de etablerede paradigmer for tænkningen" (Brown & Lauder, 2001, s. 216). De definerer dernæst kollektiv intelligens "som det at få magt til at nå fælles mål eller løse fælles problemer gennem *udviklingen og sammenlægningen af intelligens*" (s. 218-19). Kollektiv intelligens udgør et alternativ til, det forfatterne anser som en uholdbar markedsindividualisme. Udviklingen af en kollektiv intelligens handler om at gøre os bevidste om, hvordan vi i vores handlinger er bundet sammen med vores medmennesker, og om vores gensidige afhængighed og ansvar. Det gælder om at resocialisere vores bevidsthed og gøre den kollektive

intelligens til en del af vores sociale struktur. Denne udvikling sker for Brown og Lauder blandt andet gennem deltagelsesdemokrati (s. 11, 226). Deres fokus er på nationalstaten, men de nævner, at også sociale bevægelser kan bygge på principperne for kollektiv intelligens (s. 278). Dertil kan man tilføje, at sociale bevægelser ofte netop forsøger at ændre samfundet og nationalstaten.

Occupy var et forsøg på at løse fælles problemer og nå fælles mål. Det skete på måder, der forsøgte at overskride, det man kunne kalde det repræsentative demokratis markedsform, hvor individuelle interesser finder deres politiske 'ligevægt' i form af den valgte regering; måder, der forsøgte at udleve et demokratisk ideal, der holdt markedets interesser på afstand. Således beskrev nogle ligefrem Occupys Generalforsamling som "en modgift mod kapitalismens fremmedgørelse" (Gitlin, 2012, s. 77). Occupys alternative sociale og demokratiske infrastrukturer kunne i det hele taget ses som et forsøg på at resocialisere de kapitalistiske relationer, gennem hvilke vi normalt sælger og køber hinandens arbejdskraft og andre varer.

I praksis var det imidlertid langt sværere at gen-skabe sociale strukturer og få en horisontal demokratisk model til at fungere. Bag idealerne om inklusion og lighed oplevede bevægelsen flere af det omkringliggende samfunds sædvanlige problemer, såsom etnisk diskrimination, sexchikane mod kvinder, konfrontationer med hjemløse (Herring & Glück, 2011) og konflikter angående, hvordan besætternes aktiviteter skulle reguleres – en trommecirkel forhindrede eksempelvis, at Generalforsamlingen kunne afholdes (Greif, 2011). Modviljen mod officielle hierarkier og ledere betød, at uofficielle hierarkier og ledere opstod i det skjulte. Horisontalismen indebærer risikoen for 'struktureløst tyranni' (jf. Freeman, 2013). Occupys Generalforsamling endte af og til i kaos, og ofte havde det en længde, der drænedes selv de mest dedikerede for energi. "Generalforsamlingen tester helt sikkert ens grænse for tålmodighed – mange simple diskussioner (som hvordan vasketøj skal transporteres) kan tage langt over en time" (Gitlin, 2012, s. 94), som en person udtrykte det. Et 'endeløst møde' om vasketøj vil de færreste nok betragte som frihed. Også præfigurative bevægelser har altså svært ved ikke at reproducere (eller gen-skabe) bureaukrati og hierarki. Dertil kommer, at Generalforsamlingen sjældent nåede til at diskutere og beslutte om forhold, der ikke handlede om selve den demokratiske proces eller bevægelsen selv. Occupy-bevægelsen havde ifølge Gitlin en tendens til at føle, at "dens primære bedrift var sig selv", hvilket han diagnosticerer som en art 'kollektiv narcissisme' (Gitlin, 2012, s. 94). Det var netop dette, den slovenske filo-

sof, Slavoj Žižek, advarede bevægelsen om i sin tale i Zuccotti Park: “Forelsk jer ikke i jer selv. [...] [K]arneval fås billige. Det, der betyder noget, er dagen derpå, når vi er nødt til at vende tilbage til vores normale liv. Vil der da være nogen forandringer?” (Žižek, 2011, s. 68).

DE TRADITIONELLE INTELLEKTUELLE OG DEN INTELLEKTUELLE DISKURS

Occupy-bevægelsen kan betragtes som en gruppe organiske intellektuelle, der voksede ud af den amerikanske befolkning, og som forsøgte at praktisere en kollektiv intelligens. Der er imidlertid endnu en intellektuel dimension af Occupy, der bør afdækkes, nemlig de traditionelle intellektuelles rolle i bevægelsen. Mange intellektuelle filosoffer, journalister, akademikere osv. blev tiltrukket af bevægelsen og ønskede at udtrykke deres sympati og vejlede bevægelsen. I mange tilfælde var interessen gensidig, i det mindste for nogle af besættterne. Parallelt med de intellektuelles tilstedeværelse blev bevægelsen indlejret i, det man kunne kalde en intellektuel diskurs; bevægelsen blev genstand for en særlig form for teoretisk refleksion.

Der synes at eksistere to modstridende betragtninger af forholdet mellem intellektuelle og Occupy og lignende nyere bevægelser. I tråd med bevægelsernes anti-autoritære ånd, hører man på den ene side argumentet om, at aktivisterne ikke lader sig styre af bestemte ideologier eller intellektuelle retningslinjer. I filosofen Costas Douzinas' (2014) diagnose af 'modstandens tidsalder' afviser han således betydningen af tre af vor tids mest eksponerede filosoffer, for hvem oprør, modstand og lignende er centralt: “Nye former, strategier og subjekter for modstand og oprør opstår regelmæssigt uden viden om eller med vejledning af Badiou, Žižek [sic] eller Negri.” På den anden side tyder det på, at i hvert fald nogle af disse 'subjekter' både har haft viden om og har været inspireret af de intellektuelle. Bogbeholdningen i 'Folkets Bibliotek' i Zuccotti Park vidnede om dette; det samme gør Occupys førnævnte teoretiske magasin *Tidal*. Dertil kommer, at det netop var intellektuelle som Žižek, der holdt tale til Occupy, ligesom bevægelsen omvendt har fået en plads i alle de tre nævnte filosofers forfatterskaber sidenhen (Badiou, 2012; Hardt & Negri 2012; Žižek, 2012).

Det var dog naturligt nok især amerikanske intellektuelle, der på forskellige måder blandede sig i Occupy. Mange ønskede at give deres bud på bevægelsens betydning og rådgive om, hvad den burde gøre og ikke gøre. Den tidligere præsident Bill

Clinton rådede eksempelvis Occupy til at støtte op om præsident Barack Obamas jobplan (Letterman, 2011). Fra en anden intellektuel position gav *Rolling Stone*-redaktøren Matt Taibbi (2011) også bevægelsen råd om konkrete krav med artiklen "My Advice to the Occupy Wall Street Protester". Harvardprofessoren og demokraten Elisabeth Warren gik så langt som til at erklære, at hun havde skabt store dele af Occupys "intellektuelle fundament" (Jacobs, 2011). Generelt flød medierne over med intellektuelle kommentarer og analyser som disse, og hurtigt udkom der også bøger, der samlede de intellektuelles bidrag (fx Byrne, 2012).

Derudover blandede en række prominente intellektuelle sig også mere direkte i Occupy ved at besøge protestlejrene i New York og andre steder og satte dermed mere direkte deres præg på bevægelsen. Holder vi os blot til de amerikanske intellektuelle kan nævnes den radikale aktivist og akademiker Angela Davis, filosoferne Judith Butler og Cornel West, politologen Frances Fox Piven og førnævnte Noam Chomsky. Alle er de intellektuelle, der i årtier mere eller mindre direkte har spillet en rolle i den amerikanske politiske offentlighed. Judith Butler er for eksempel kendt for sin teori om, at vores identitet, særligt vores køn, er noget, der performes, dvs. konstrueres i kraft af vores handlinger (Butler, 1990). Med denne teori har hun bidraget med intellektuelle værktøjer til seksuelle minoritetsgrupper. I sin tale i Zuccotti Park afviste hun omverdenens krav om, at Occupy skulle formulere krav, til fordel for bevægelsens præfigurative og performative udlevelse af demokratiet: "Vi forsamles offentligt, vi bliver samlet som en alliance af kroppe, i gaden og på pladsen. Vi står her, og sammen skaber vi demokrati, vi udlever udtrykket 'Vi, folket!'" (Butler, 2011, s. 193) – hvorved hun refererede til et udtryk, der stammer fra den amerikanske forfatnings præambel, og som alle amerikanere er bekendt med.

Ikke alle var begejstrede for, at Occupy tiltrak de traditionelle intellektuelle. David Graeber forlod selv hurtigt Zuccotti Park for i anarkismens ånd at undgå, at bevægelsen blev ledet af en "intellektuel avantgarde", som han udtrykte det. "Det faktum, at jeg blev promoveret som en kendis, er en fare. Det var de unge, der fik det her til at ske" (Berrett, 2011). Graeber syntes dog ikke at have noget problem med at blive interviewet om dette, ligesom han heller ikke synes at underspille sin egen rolle i bevægelsen i sin bog om Occupy, *The Democracy Project* (2013). Aktivisten Evan Calder Williams mente heller ikke, at de intellektuelle og deres teorier var det centrale for Occupy. Hans holdning var dog ikke et udtryk for anti-intellektua-

lisme, understregede han. Den intellektuelle inspiration skulle derimod findes i de seneste års lignende protester verden over, der “er – og bør være – af megen større intellektuel betydning end nogen nutidig teoretiker vil være det” (Berrett, 2011). En Occupy-aktivist tog denne pointe et skridt længere og pointerede, hvordan bevægelsens intellektuelle behov blev dækket af bevægelsens *egen* praksis: “OWS’ budskab er viklet ind i dens form, dens selvopretholdende struktur, i hvilken gruppen sørger for dens egne fysiske, sociale og intellektuelle behov” (Demby, 2011).

Redaktøren for magasinet *The Baffler* Thomas Frank (2012) har givet Occupy-bevægelsen og ikke mindst litteraturen om den en skarp kritik for at romantisere, hvad han ser som en akademisk optagethed af deltagelse, proces og fællesskab. En optagethed, der er sket på bekostning af at stille konkrete krav, der kunne forandre samfundet. Frank kritiserer i det hele taget den akademiske diskurs, der omgærder fænomenet:

[Occupy] er blevet en uimodståelig magnet for radikale akademikere af den kulturteoretiske slags; for dem lader det vitterligt til at have været en form for hellig hændelse, øjeblikket de havde ventet på, deres mest skattede overbevisninger udført i praksis. [...] OWS blev set som et forsøgsområde for teorien. (Frank, 2012)

Franks kritik har noget på sig. På trods af, eller måske netop på grund af, at Occupy i meget lille omfang artikulerede, hvilken vej bevægelsen ønskede at lede samfundet i, var de intellektuelle hurtige til at tage bevægelsen til sig og støtte op om den ud fra deres egne teoretiske forestillinger. Som Žižek har udtrykt det, er teorien hans primære interesse; fakta er vigtige i det omfang, de passer ind i teorien (Jefries, 2011). Hvor Žižeks udsagn er bevidst polemisk, synes det i en vis grad at være rammende for megen af den intellektuelle diskurs om Occupy og lignende begivenheder. Spørgsmålet er, hvorvidt det er gavnligt for en bevægelse, når traditionelle intellektuelle, der som udefrakommende ikke personligt har noget på spil i bevægelsen, gør dem til forsøgsområder for deres teori. Narcisisme bliver her igen en åbenlys risiko, men nu fra de intellektuelles side. Under alle omstændigheder synes det i hvert fald vigtigt for bevægelsen at stille det kritiske spørgsmål, om der er modsætninger mellem de traditionelle intellektuelles og bevægelsens interesser.

For Frank synes det største problem imidlertid ikke at være, at Occupy-bevægelsen fik besøg af en række intellektuelle, og at disse sidenhen har skrevet om be-

vægelsen i deres bøger. Værre var det, at den horisontalistiske teori gennemsyrede bevægelsen, eller at bevægelsen i hvert fald blev trukket i den retning af en fortrop af 'karriereaktivister', der havde teorien med sig i deres akademiske og aktivistiske bagage. Man kan sige, at det intellektuelle problem ikke blev løst med, at Graeber forlod Zuccotti Park – intellektualiseringen af bevægelsen var stadig til stede.

Uanset ens taktiske, strategiske og ideologiske overbevisning og uanset ens analyse af Occupy-bevægelsen, vil de fleste formentlig være enige om, at enhver politik har brug for en vis balance mellem teori og praksis; og nogle vil insistere på, at selve sondringen mellem disse to elementer må nedbrydes. Sidstnævnte perspektiv ligger mellem linjerne i Noam Chomskys tale ved Occupy Boston, hvori han påpeger nødvendigheden af en praktisk forståelse af verden:

Det betyder ikke bare at lytte til en tale eller læse en bog, selvom det nogen gange kan være behjælpeligt. Man lærer af at deltage. [...] Du lærer fra mennesker, du forsøger at organisere. Vi er alle nødt til at tilegne os forståelse og erfaring for at formulere og implementere ideer og planer om, hvordan vi bevæger os fremad. (Chomsky, 2012a, s. 305)

Med forståelse henviste Chomsky altså ikke blot til et traditionelt intellektuelt engagement. Forståelse har ikke kun med teori at gøre, hvis der med dette menes intellektuel diskurs, men også med deltagelse og organisering. Det er interessant, at Chomsky nedtoner betydningen af talen og bogen, der er den intellektuelles traditionelle medier (om end han gør det gennem sin tale). Dermed udvisker han delvist sin egen position som traditionel intellektuel og betydningen af traditionelle intellektuelle generelt. Overordnet kan man sige, at både Graeber og Chomsky er eksempler på, at sondringen mellem den traditionelle og den organiske intellektuelle ikke er skarpskåren. Den intellektuelles lakmusprøve må bestå i, om hun eller han leverer kritiske redskaber, bevægelsen kan bruge i praksis, eller blot leverer diskursive bidrag, der ikke lader sig koble til praksis.

Diskussionerne om kollektiv intelligens og traditionelle intellektuelle har vist, at en bevægelse som Occupy er sårbar over for både kollektiv narcissisme, hvor aktivisterne forelsker sig i egen praksis, og en teoretisk narcissisme, hvor intellektuelle ideer vægtes højere end praktisk relevans og anvendelighed. Når visse teoretiske ideer kommer til at dominere bevægelsens praksis kan de to faldgruber overlappe. Det er én måde, hvorpå man kan anskue, det man kunne kalde Occupys intellek-

tuelle problem. Løsningen må her være en videreudvikling af den kollektive intelligens, der nødvendigvis må indebære en selvkritik.

OCCUPY EFTER ZUCCOTTI PARK

Tiden efter Zuccotti Park og de andre besatte steder blev ryddet har været domineret af to spørgsmål: Har Occupy-bevægelsen forandret noget? Eksisterer Occupy-bevægelsen stadigvæk? Hvad angår det første spørgsmål, syntes der allerede, mens Zuccotti Park stadig var besat og i de første måneder derefter, at opstå bred enighed – i hvert fald blandt bevægelsens tilhængere – om, at Occupy havde sat økonomisk ulighed og personlig gæld på den politiske dagsorden og trukket Demokraterne mod venstre, hvilket eksempelvis Obamas 'tale om nationens tilstand' i 2012 vidnede om (fx Holland, 2011; *Financial Times*, 2011; Altman, 2012). Der er også dem, der mener, at OWS lokalt skabte en politisk platform for den, i en amerikansk kontekst, venstreorienterede Bill de Blasio, der i november 2013 som den første demokrat i 30 år blev valgt til New Yorks borgmesterpost (Coscarelli, 2013). Her i 2016 er der et ekko fra OWS i støtten til Bernie Sanders kamp for at blive Demokraternes præsidentkandidat (McCreesh, 2016), og man kan spørge, om Sanders ville have nydt nær så stor støtte til sine budskaber om 'socialisme' og 'politisk revolution', hvis ikke det havde været for OWS.

Occupy har derudover sat sit præg på den intellektuelle diskurs. 'Occupy', de '99 procent' og den '1 procent' er blevet veletablerede retoriske figurer, der effektivt kan bruges i diskussioner om økonomisk ulighed m.m. Lige som Occupy-lejrene tiltrak de amerikanske intellektuelle, har sidstnævnte gruppe taget Occupy-bevægelsen med sig i deres videre skrivelser. Man finder ikke mange populære bøger om politik og økonomi skrevet af amerikanske venstreintellektuelle siden 2011, der ikke i et eller omfang forholder sig til bevægelsen. Occupy er blevet et uomgængeligt politisk referencepunkt (såvel som et brand). Bevægelsen har fået en plads i bøger skrevet af både økonomer (Stiglitz, 2012; Krugman, 2012), filosoffer og politiske teoretikere (Graeber, 2013; Chomsky, 2012a, 2012b, 2012c; Butler & Athanasiou, 2013; Dean, 2012; Hardt & Negri, 2012) og journalister (Goodman & Moynihan, 2012). Endelig er Occupy blevet genstand for mere akademiske undersøgelser (fx Pickerill & Krinsky, 2012; Gamson & Sifry, 2013; Slater, 2013; Dean, Martel & Panagia, 2011).

En ting er, om Occupy-bevægelsen og dens mærkesager har fået en vis plads i den politiske og intellektuelle diskurs; en anden ting er, hvilke konsekvenser bevægelsen har haft i praksis. På det makropolitisk plan må det korte svar være, at bevægelsen ikke tyder på at have forandret noget nævneværdigt. Den økonomiske ulighed er stadig rekordhøj i USA, Wall Streets magt i Washington er stadig stor, og der er ingen progressive demokratiske reformer i sigte. Occupy-bevægelsen formåede aldrig rigtig at bevæge sig selv og de 99 procent, den hævdede at repræsentere, fremad; den formåede aldrig at organisere sig selv på en måde, der lod den organisere de 99 procent; den formåede ikke at bevare det organiske bånd til den brede befolkning, der havde støttet den i begyndelsen. Med andre ord levede bevægelsen ikke op til rollen som en organisk, kollektiv intelligens, der formåede at lede og organisere.

Hvad angår spørgsmålet om Occypys fortsatte eksistens, blev der i månederne efter rydningen af Zuccotti Park stadig afholdt Generalforsamlinger, lige som flere arbejdsgrupper fortsatte med at mødes. Der var også forskellige tilløb til at besætte nye pladser, hvilket dog aldrig rigtig lykkedes (fx Taylor, 2012a). Årsagen var både en skærpet politiindsats og faldende accept fra omverdenen, såvel som en faldende entusiasme for protestlejrstrategien fra aktivisternes side. Occupy overlevede på den måde ikke tabet af sine parker og pladser. Man skal dog være varsom med at erklære en bevægelse som Occupy for død, fordi den ikke længere antager sin oprindelige form (besættelserne), eller fordi den for tiden ikke gør opmærksom på sig selv. I sin diskussion af, om Occupy er et overstået kapitel, advarer Frances Fox Piven (2012, s. 374) os mod kun at have fokus på bevægelsers spektakulære momenter: "At reducere de større bevægelser til disse momenter af dramatisk konflikt fjerner os fra de dybere dynamikker, der skabte og opretholdt opstandene, og som også skabte dens sejre." I forlængelse af dette er en række andre initiativer udsprunget af Occupy, såsom Occupy Our Homes, der kæmper mod tvangsauktioner og udsættelser (Seltzer, 2011), Strike Debt, der forsøger at hjælpe privatpersoner af med deres gæld (Taylor, 2012b), og Occupy Sandy, der organiserede kriseberejdskab, da orkanen Sandy hærgede USA's nordøstkyst i oktober 2012 (Feuer, 2012; Jaleel, 2013). Man kan også nævne Fight for \$15-bevægelsen, der i årene efter OWS har kæmpet for en hævelse af mindstelønnen. Bevægelsen holder det fokus, OWS satte på økonomisk ulighed, ligesom OWS muligvis også har inspireret bevægelsen til at gøre brug af taktikker, der adskiller sig fra dem, fagbevægelsen normalt gør brug af (Sanburn, 2013).

Hvad der derudover kan have overlevet fra Occupy, og hvad bevægelsen kan have skabt, er en oplevelse af politisk agens hos de mennesker, der var involverede i bevægelsen eller på anden måde påvirkede af den; en oplevelse af, at politisk deltagelse kan skabe alternativer og 'revolutionere' dagligdagen. Hvor Occupy ikke skabte konkrete politiske resultater, kan bevægelsens øvelse i kollektiv intelligens, dens deltagelsesdemokrati og andre præfigurative praksisser vise sig at have efterladt en erfaring af, at deltagelse nytter.

NOTER

- 1 Tak til den anonyme peer-reviewer, Astrid Nonbo Andersen og Mikkel Thorup for deres kommentarer til en tidligere version af denne artikel.

LITTERATUR

- Adbusters*. (2011, 13. juli). #OCCUPYWALLSTREET: A shift in revolutionary tactics. *Adbusters*. Hentet fra <https://www.adbusters.org/blogs/adbusters-blog/occupywallstreet.html>
- Altman, R. (2012, 21. marts). No more inaction on income inequality. *Financial Times*. Hentet fra <http://www.ft.com/cms/s/0/14edd8fc-71c4-11e1-b853-00144feab49a.html>
- Badiou, A. (2012). *The Rebirth of History: Times of Riots and Uprisings*. London & New York, NY: Verso.
- Bhattacharyya, A. (2011, 25. oktober). Wall Street Clash. *Socialist Worker*. Hentet fra <http://socialistworker.co.uk/art/26002/Wall+Street+Clash>
- Berrett, D. (2011, 16. oktober). Intellectual Roots of Wall St. Protest Lie in Academe. *The Chronicle of Higher Education*. <https://chronicle.com/article/Intellectual-Roots-of-Wall/129428/>
- Boggs, C. (1977). Marxism, Prefigurative Communism, and the Problem of Workers' Control. *Radical America*, 11(6), 99-122. Hentet fra <http://library.brown.edu/pdfs/1125404123276662.pdf>
- Brown, P. & Lauder, H. (2001). *Capitalism and Social Progress: The Future of Society in a Global Economy*. Basingstoke & New York, NY: Palgrave.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York, NY & Abingdon: Routledge.
- Butler, J. (2011). Bodies in Public. I A. Taylor, K. Gessen et al. (red.), *Occupy! Scenes from Occupied*

- America* (s. 192-194). London & New York, NY: Verso.
- Butler, J. & Athanasiou, A. (2013). *Dispossession: The Performative in the Political*. Cambridge & Malden, MA: Polity.
- Byrne, J. (red.). (2012). *The Occupy Handbook*. New York, NY, Boston, MA & London: Back Bay Books.
- Chomsky, N. (2012a). *Making the Future: Occupations, Interventions, Empire and Resistance*. London: Hamish Hamilton.
- Chomsky, N. (2012b). *Occupy*. London: Penguin Books.
- Chomsky, N. (2012c). *Power Systems: Conversations with David Barsamian on Global Democratic Uprisings and the New Challenges to U.S. Empire*. New York, NY: Metropolitan Books.
- Coscarelli, J. (2013, 17. september). Occupy Wall Street Is Very Skeptical of Bill de Blasio. *New York Magazine*. Hentet fra <http://nymag.com/daily/intelligencer/2013/09/bill-de-blasio-occupy-wall-street-candidate.html>
- Colvin, N. & Wargalla, K. (2011, 23. oktober). What we're really doing at St Paul's. *Guardian*. Hentet fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/oct/23/way-forward-99-occupy-london>.
- Dean, J., Martel, J. & Panagia, D. (red.) (2011). *Theory & Event*, 14(4), Supplement.
- Dean, J. (2012). *The Communist Horizon*. London & New York, NY: Verso.
- Demby, N. (2011, 21. december). A Message Entangled With Its Form. *Adbusters*. Hentet fra <http://www.adbusters.org/magazine/99/message-entangled-its-form.html>
- Douzinis, C. (2014, 1. marts). Welcome to the age of resistance. *openDemocracy*. Hentet fra <http://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/costas-douzinis/welcome-to-age-of-resistance>
- Feigenbaum, A., Frenzel, F. & McCurdy, P. (2013). *Protest Camps*. London & New York, NY: Zed Books.
- Feuer, A. (2012, 9. november). Occupy Sandy: A Movement Moves to Relief. *New York Times*. Hentet fra <http://www.nytimes.com/2012/11/11/nyregion/where-fema-fell-short-occupy-sandy-was-there.html?pagewanted=all&r=0>
- Financial Times*. (2011, 27. december). Capitalism is dead; long live capitalism. *Financial Times*. Hentet fra <http://www.ft.com/cms/s/0/2dd6f264-2d6c-11e1-b985-00144feabdc0.html>
- Foreign Policy*. (2013). David Graeber and James C. Scott. *Foreign Policy*. Hentet fra http://www.foreignpolicy.com/2013_global_thinkers/public/graeber
- Frank, T. (2012). To The Precinct Station. *The Baffler*. Hentet fra http://www.thebaffler.com/past/to_the_precinct_station
- Freeman, J. (2013 [1970]). The Tyranny of Structurelessness. *WSQ: Women's Studies Quarterly*,

- 41(3-4), 231-246. doi:10.1353/wsqr.2013.0072
- Gamson, W. A. & Sifry, M. L. (red.). (2013). *The Sociological Quarterly*, 54(2), Special Section: The #Occupy Movement.
- Gitlin, T. (2012). *Occupy Nation: The Roots, the Spirit, and the Promise of Occupy Wall Street*. New York, NY: It Books.
- Goodman, A. & Moynihan, D. (2012). *The Silenced Majority: Stories of Uprisings, Occupations, Resistance, and Hope*. Chicago, IL: Haymarket Books.
- Graeber, D. (2013). *The Democracy Project: a History, a Crisis, a Movement*. New York, NY: Spiegel & Grau.
- Graeber, D. (2009). *Direct Action: An Ethnography*. Oakland, CA: AK Press.
- Gramsci, A. (1991 [1929-1935]). *Fængselsoptegnelser: I udvalg*, Bind 1, oversat af Gert Sørensen. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Greif, M. (2011). Drumming in Circles. I A. Taylor, K. Gessen et al. (red.), *Occupy! Scenes from Occupied America* (s. 55-62). London & New York, NY: Verso.
- Hardt, M. & Negri, A. (2012). *Declaration*. New York, NY: Argo Navis.
- Herring, C. & Glück, Z. (2011). The Homeless Question. I A. Taylor, K. Gessen et al. (red.), *Occupy! Scenes from Occupied America* (s. 163-169). London & New York, NY: Verso.
- Holland, J. (2011, 25. oktober). The Stunning Victory That Occupy Has Already Achieved. *AlterNet*. Hentet fra http://www.alternet.org/story/152860/the_stunning_victory_that_occupy_wall_street_has_already_achieved
- Humphrys, E. (2013). Organic Intellectuals in the Australian Global Justice Movement: The Weight of 9/11. I C. Barker, L. Cox, J. Krinsky & A. G. Nilsen (red.), *Marxism and Social Movements* (s. 357-375). Leiden & Boston, MA: Brill.
- Jacobs, S. P. (2011, 24. oktober). Warren Takes Credit for Occupy Wall Street. *The Daily Beast*. Hentet fra <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/10/24/elizabeth-warren-i-created-occupy-wall-street.html>
- Jaleel, R. (2013). Into the Storm: Occupy Sandy and the New Sociality of Debt. *Is This What Democracy Looks Like?*. Hentet fra <http://what-democracy-looks-like.com/into-the-storm-occupy-sandy-and-the-new-sociality-of-debt/>
- Jeffries, S. (2011, 15. juli). A life in writing: Slavoj Žižek. *Guardian*. Hentet fra <http://www.theguardian.com/culture/2011/jul/15/slavoj-zizek-interview-life-writing>
- Krugman, P. (2012). *End This Depression Now!*. New York, NY & London: W. W. Norton & Company.
- Letterman, D. (2011, 12. oktober). Late Show with David Letterman. *CBS*.

- Mason, P. (2013 [2012]). *Why It's Still Kicking Off Everywhere: The New Global Revolutions*. London & New York, NY: Verso.
- McCreesh, S. (2016, 31. januar). 'March for Bernie' Is an Occupy Wall Street Homecoming. *Rolling Stone*. Hentet fra <http://www.rollingstone.com/politics/news/march-for-bernie-is-an-occupy-wall-street-homecoming-20160131>
- New York City General Assembly (2012 [2011]). Erklæring om besættelse af New York City. I S. v. Gelder (red.), *Vi er de 99%: Occupy Wall Street bevægelsen*, oversat af Joachim Wrang (s. 60-63). København: Tiderne Skifter.
- The Occupied Wall Street Journal*. (2011-2012). 1-6. Hentet fra <http://occupiedmedia.us/>
- Pavgi, K. (2011). The FP Top 100 Global Thinkers. *Foreign Policy*. Hentet fra http://www.foreign-policy.com/articles/2011/11/28/the_fp_top_100_global_thinkers
- Pickerill, J. & Krinsky, J. (red.). (2012). *Social Movement Studies*, 11(3-4), Special Issue: Occupy!.
- Piven, F. F. (2012). Is Occupy Over?. I K. Khatib, M. Killjoy & M. McGuire (red.), *We Are Many: Reflections on Movement Strategy From Occupy to Liberation* (s. 373-379). Oakland, CA, Edinburgh & Baltimore, MD: AK Press.
- Sanburn, J. (2013, 30. juli). Fast Food Strikes: Unable to Unionize, Workers Borrow Tactics From 'Occupy'. *TIME*. Hentet fra <http://business.time.com/2013/07/30/fast-food-strikes-unable-to-unionize-workers-borrow-tactics-from-occupy/>
- Seltzer, S. (2011). Occupy Our Homes: From the Streets to Foreclosed Homes, OWS Finds a New Frontier. *AlterNet*. Hentet fra http://www.alternet.org/story/153318/occupy_our_homes%3A_from_the_streets_to_foreclosed_homes%2C_ows_finds_a_new_frontier?paging=off&current_page=1#bookmark
- Sitrin, M. A. (2012). *Everyday Revolutions: Horizontalism and Autonomy in Argentina*. London & New York, NY: Zed Books.
- Slater, D. (red.). (2013). *The British Journal of Sociology*, 64(1), 2013 BJS Debate.
- Stiglitz, J. E. (2011). Of the 1%, by the 1%, for the 1%. *Vanity Affair*. Hentet fra <http://www.vanity-fair.com/society/features/2011/05/top-one-percent-201105>
- Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York, NY & London: W. W. Norton & Company.
- Students for a Democratic Society. (1962). *The Port Huron Statement of the Students for a Democratic Society*. Hentet fra <http://www.lsa.umich.edu/phs/resources/porthuronstatementfulltext>
- Taibbi, M. (2011, 12. oktober). My Advice to the Occupy Wall Street Protester. *Rolling Stone*. Hentet fra <http://www.rollingstone.com/politics/news/my-advice-to-the-occupy-wall-street-protesters-20111012>

- Tarrow, S. (2005). *The New Transnational Activism*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Taylor, A. (2012a [2011], 5. januar). Occupy and Space. *n+1*. Hentet fra <https://nplusonemag.com/online-only/occupy/occupy-and-space/>
- Taylor, A. (2012b, 5. september). Occupy 2.0: Strike Debt. *The Nation*. Hentet fra <http://www.thenation.com/article/169760/occupy-20-strike-debt>
- Tidal: Occupy Theory, Occupy Strategy*. (2011-13). 1-4. Hentet fra <http://tidalmag.org/>
- Writers for the 99%. (2011). *Occupying Wall Street: The Inside Story of an Action that Changed America*. New York, NY & London: O/R Books.
- Žižek, S. (2011). Don't fall in love with yourself. I A. Taylor, K. Gessen et al. (red.), *Occupy! Scenes from Occupied America* (s. 66-69). London & New York, NY: Verso.
- Žižek, S. (2012). *The Year of Dreaming Dangerously*. London & New York, NY: Verso.